

Płonka-Syroka, Bożena

Sprawozdanie z pobytu naukowego w Niemczech : Lipsk-Drezno, październik-grudzień 1992

Medycyna Nowożytna 1/1, 159-162

1994

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sprawozdanie z pobytu naukowego w Niemczech

Jesienią 1992 r. miałam okazję dwukrotnie przebywać w niemieckich ośrodkach naukowych. Zostałam zaproszona przez Instytut Sudhoffa Uniwersytetu w Lipsku do wygłoszenia referatu, umożliwiono mi również prowadzenie badań naukowych w archiwach i bibliotekach niemieckich w Lipsku i w Dreźnie.

Mój pobyt w Lipsku w dniach od 8 do 19 października 1992 był pierwszym fragmentem projektowanej trzyletniej współpracy w dziedzinie badań nad historią idei w medycynie XIX wieku i problematyką metodologii badań historycznych. W Instytucie Sudhoffa oba tematy są przedmiotem systematycznej uwagi już od lat 20-tych XX w. Instytut Sudhoffa, założony w roku 1906 przy Fakultecie Medycznym Uniwersytetu Lipskiego na podstawie fundacji znanego wiedeńskiego profesora historii medycyny, Karla Puschmanna, wkrótce wydawać zaczął własne czasopismo. Stało się ono jednym z ważniejszych periodyków naukowych w dziedzinie historii medycyny. W latach 20-tych wśród publikowanych tu artykułów coraz częściej pojawiają się prace omawiające historię idei w medycynie, teorii i doktryn medycznych, wykraczające poza biografistykę i opis dziejów związanych z medycyną instytucji naukowych. Do 1933 r., gdy Instytutem kierował Karl Sudhoff, położono w Lipsku podwaliny pod rozwój kierunku naukowego określanego mianem *Kulturgeschichte der Medizin*. W latach hitleryzmu kierunek ten ustąpił faktografii, często inspirowanej politycznie. Po 1945 r. działalność Instytutu Sudhoffa uległa rozdzieleniu. W Lipsku reaktywowano materialną działalność przedwojennej placówki pod nazwą Instytut Historii Nauk Przyrodniczych przy Fakultecie Medycznym Uniwersytetu w Lipsku, natomiast w Niemczech zachodnich kontynuowano duchową spuściznę Instytutu z okresu przedhitlerowskiego. Ukazywały się dwa czasopisma nawiązujące do tradycji periodyku założonego przez Karla Sudhoffa. W Lipsku wydawany był *NTM*, tj. *Schriftreihe zur Geschichte der Naturwissenschaften, Technik und Medizin*. Na zachodzie ukazywał się „*Sudhoffs Archiv. Zeitschrift für Geschichte der Naturwissenschaften*”. Pomimo sytuacji politycznej historycy medycyny związani z Instytutem Sudhoffa w Lipsku usiłowali dotrzymać kroku nauce światowej i kontynu-

wać przedwojenne tradycje metodologiczne nawiązujące do nurtu *Kulturgeschichte der Medizin*. Świadczą o tym publikacje z NTM, w których zagadnienia metodologii historii medycyny oraz kierunek historyczno-genetyczny w ujmowaniu opisywanych zagadnień zachowały pewne miejsce wśród publikacji inspirowanych przez marksizm. Po 1989 r. *Kulturgeschichte der Medizin* może rozwijać się w Lipsku już bez ideologicznych ograniczeń. Rozwojowi badań w tym kierunku służą bardzo bogate zbiory zgromadzone w Instytucie, pozwalające na wielokierunkowe badania rozwoju myśli medycznej. Instytut Sudhoffa otrzymał w ostatnich latach znaczące uzupełnienie swoich zbiorów w bieżącą światową literaturę historyczno-medyczną. Biblioteka posiada także bogaty zbiór bieżących czasopism z tego zakresu, w językach angielskim i niemieckim. Biblioteka nie jest jeszcze skomputeryzowana, ale dokładne katalogi kartkowe umożliwiają orientację w zasobie. Do dyspozycji korzystających jest także kserograf, umożliwiający znaczne przyspieszenie pracy historyka zwolnionego z obowiązku mołoznego przepisywania pożądaných fragmentów literatury. Kompletne zbiory współczesnych czasopism historyczno-medycznych, jak *Clio Medica*, *Isis*, *Medical History*, *Osiris*, *Traxatrix*, *British Journal for the History of Science*, *Medizinhistorisches Journal*, *Sudhoffs Archiv* i in. pozwalają na szybką orientację w literaturze współczesnej, mało dostępnej w Polsce z powodu ograniczonych nakładów na naukę. Dla historyka medycyny cenne są także zbiory zgromadzone w Bibliotece Niemieckiej w Lipsku, jednej z wiodących placówek tego typu gromadzących egzemplarz obowiązkowy całej literatury niemieckiego obszaru językowego. Obok zasobu lipskiego Archiwum Uniwersyteckiego i archiwów klinik uniwersyteckich, które uległy jednak dużym zniszczeniom wojennym, zgromadzone w tym ośrodku materiały pozwalają na prowadzenie wielokierunkowych studiów. Podczas drugiego pobytu naukowego, w dniach 28 XI – 26 XII 1992 miałam okazję skorzystać – obok zbiorów lipskich – z zasobu Biblioteki Saskiej w Dreźnie. Jest to również jedna z większych placówek tego typu na terenie byłego NRD. Zasoby nie są skomputeryzowane, ale dział informacji naukowej działający bardzo sprawnie udziela prowadzącym badania wszelkich potrzebnych wskazówek. Biblioteka Saska w Dreźnie posiada katalog kartkowy wszystkich autorów niemieckich. Pozwala to na uzyskiwanie potrzebnych informacji przez badaczy zagranicznych nawet na podstawie bardzo skąpych wzmianek, odnajdywanych w krajowych źródłach. Biblioteka zaopatrzona jest w

kserokopiarki, podobnie jak w Instytucie Sudhoffa korzystający ma możliwość natychmiastowego wykonania kserokopii interesujących materiałów, co znacznie przyspiesza pracę.

Program naukowy mojego pobytu przewidywał badania nad rozwojem zachodnioeuropejskiej myśli medycznej pod wpływem inspiracji filozoficznej. Kulturgeschichte der Medizin reprezentowana jest w wielu pracach autorów niemieckich i anglosaskich, temat moich badań – inspiracje filozoficzne w rozwoju polskiej medycyny XIX w. – zyskał możliwość innego naświetlenia w obliczu ustaleń literatury zachodniej, pozwalając na konstruowanie porównań dotyczących chronologii i zestawień zasadniczej linii rozwojowej myśli medycznej tworzonej w odmiennych kręgach kulturowych.

Zostałam także zaproszona do wygłoszenia referatu. Przedstawiłam dokonania szkoły historyczno-genetycznej w polskiej historiografii XX stulecia, omawiając poglądy metodologiczne i dorobek przede wszystkim takich badaczy, jak Władysław Szumowski i Ludwik Zembrzusi. Ukazałam także sylwetkę i teorię Ludwika Flecka, który dzięki inspirującej roli jaką odegrał wobec jednej z najpopularniejszych obecnie teorii w metodologii nauki – teorii T. S. Kuhna – zyskał światową sławę. Omówiłam także współczesne publikacje i zamierzenia badawcze skupione wokół kierowanej przez doc. Zofię Podgórką-Klawe Pracowni Historii Nauk Medycznych IHNOiT w Warszawie kręgu historyków medycyny nawiązującego w swej orientacji metodologiczno-ideowej do nurtu Kulturgeschichte der Medizin.

Program dalszych wspólnych badań w ramach mojej współpracy z Instytutem Sudhoffa w latach 1993–1994 przewiduje kolejne pobyty naukowe w Lipsku oraz zaproszenia badaczy z Lipska do Polski. Pierwsze zaproszenie dotyczyć będzie udział w ogólnopolskim zjeździe historyków medycyny i farmacji, organizowanym przez Oddział Wrocławski Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji we wrześniu 1994 r.

Zainicjowana w 1992 współpraca Pracowni Historii Medycyny IHNOiT PAN i Instytutu Sudhoffa w zakresie badań nad kulturową historią medycyny pozwala oczekiwać interesujących wniosków, np. dotyczących odmiennych preferencji w zakresie teorii i doktryn medycznych w dwóch nieodległych społecznościach naukowych, polskiej i niemieckiej, a także wzajemnych związków i wymiany informacji w zakresie teorii i doktryn medycyny akademickiej w XIX w. Wieloletnie tradycje współpracy Uniwersytetu w Lipsku z polskim środowiskiem naukowym w czasach nowożytnych, których owocem są m.in.

interesujące polskiego badacza archiwalia, stosunkowo bliska odległość od polskich granic, bogactwo zgromadzonych zbiorów sprawiają, iż dla polskiego stypendysty pobyt w Instytucie Sudhoffa stanowi cenny etap w kompletowaniu materiału badawczego w obszarze indywidualnie podejmowanych studiów.